

sa završetkom *-eja* a samo četiri na *-ea*: *miscelanea*, *heterogenea*, *area* i *tea*. Od njih prve dvije i ne dolaze u pitanje jer se izdvajaju množinskim značenjem s.r., riječ *area* već smo spomenuli, a isto vrijedi za rijetku talijansku riječ *tea* (neka

vrsta ruže). U prilagođenu obliku i ona treba biti *teja*.

Imena koja se spominju idu prema drugim pravilima, često pomodnim i komercijalnim.

Stjepan Babić

POZNAJEMO LI SVOJ JEZIK?

ODAKLE SVEZA PRIJEKI POSAO

Svatko je od nas čitao ili slušao, možda i sam upotrijebio, svezu *prijeki* (*preči* ili *najpreči*) *posao*. Usp. „Da bi se u ovome, za svako društvo ljudsko *najprečem* poslu, postavila kakva uredba” (Broz-Ivekovićev Rječnik hrvatskoga jezika, Zagreb, 1901). Ta je sveza sadržana i u rečenici J. Kozarca: „Imam ja *prečega* posla” (citirano iz Rječnika MS s. v. prek). Tu ili sličnu rečenicu mogli bismo svi ovjeriti kao svakidašnjicu, kao svoju.

O uzorima sveze *prijeki* (*preči*, *najpreči*) *posao* možemo reći ovo: ta sveza ima oslonac u svezi *prijeki* (*preči*, *najpreči*) *put*, kao u Broz-Ivekovićevim primjerima: „Od jednoga kraja do drugoga one međe *prijekim* putem ima oko četiri dana hoda”. „Uz barjake ostanu samo oni, koji nijesu *prečega* puta imali svojoj kući”.

Prijeki (*preči*, *najpreči*) *put* to je, kao što je poznato, najkraći put, put s najmanje zaobilazaka ili zavijutaka, prema tomu put koji se može najbrže prevaliti; to je put nazvan i *prečac* (usp. Dončevićev primjer: „Trčao je *prečacem* preko nepokošenih livada”).

U toj je dakle svezi (*prijeki* *put*) pridjev *prijek(i)* upotrijebljen u svojem prvom, temeljnom značenju 'najkraći među dvije točke'. Značenje se dalje moglo i širiti i sužavati, odnosno specificirati. Kao što

nas poučava Akademijin rječnik (AR) „s pojmom kratkoće stoji u svezi pojam brzine, jer što je kratko, brže se prijede nego što je dugo”. Prema tomu, *prijeki* (*preči*, *najpreči*) *posao* onaj je posao koji je između svih poslova najhitniji, kao „najbrži”, koga se treba najbrže prihvatiti, kao što se *prijeki* *put* može najbrže prijeći.

Razvoj značenja pridjeva *prijek(i)* tekao je i dalje. Kako kaže AR, „s pojmom brzine srodan je pojam naglosti, nenadanosti, također pojam nemilosti, ljutine, žestine i zloće u moralnom smislu”. Otuda i mnogobrojne druge sveze pridjeva *prijek(i)* s raznim imenicama koje (sveze) izriču svojstvo pojma izraženog imenicom sadržano u pridjevu *prijek(i)* iskorištenom u jednom od njegovih dosta razvedenih značenja. Usp., između ostalih, i ove primjere:

- *prijeki* *čovjek* 'čovjek nemio, nemilosrdan, nemilostiv, ljut, zao, žestok, okrutan, strašan ...';
- *prijeka* *narav* 'žestoka, otesita, strašna narav';
- *prijeki* *lijek*, 'lijek koji djeluje naprečac, tj. naglo, odmah';
- *prijeka* *potreba* 'golema, skrajnja potreba';
- *prijeka* *smrt* 'okrutna, strašna smrt';
- *prijeka* *sreća* 'zla sreća';
- *prijeki* *sud* 'sud koji sudi naprečac'

... Itd. Poznata je i sveza *prijeka kupnja*, najčešće kao dio sveze *pravo prijeko kupnje* 'pravo da tko može što kupiti prije koga drugoga'. S riječju *pravo* poznata je i sveza *preči pravom* (prav. termin) 'onaj koji ima veće pravo', 'onaj koji ima pravnu prednost'.

Raznovrsnost značenja pridjeva *prijek(i)* u svezama s imenicama pokazuje da pojedine riječi mogu imati vrlo širok dijapazon pomakâ u značenju i da se

neka od tih značenja mogu pravo razumjeti tek u rječničkim svezama i tek onda ako se uoči hijerarhijski slijed po kojem je do tih pomaka dolazilo. Takvom jednom, ovdje provedenom analizom mogli smo odgovoriti i na postavljeno pitanje u naslovu ovoga članka: Odakle sveza *prijeki posao*.

Božidar Finka

OSVRTI

O LEKTORSKOM PARADOKSU KOJI POSTAJE PRAVILO

O lektorima imam dobro mišljenje. Njihov je rad veoma koristan, a u današnjim prilikama i prijeko potreban. Bez njih jezična kultura ne bi bila na visini na kojoj je danas. Ipak, kako god o lektorima lijepo mislili, nikako ne smijemo misliti da svatko mora imati svoga službenoga lektora. Čim bismo to prihvatili kao pravilo, odmah bismo priznali da je jezična kultura uskosektorski posao, da su lektori jezični vrhovnici za svakoga, da nitko obrazovan ne poznaje dovoljno jezik da bi mogao samostalno pisati i objavljivati svoja djela bez njih. Kad bismo tako mislili, obeshrabrili bismo sve one koji istinski teže i moraju težiti za jezičnom kulturom, a to bi bila smrt svakoj jezičnoj kulturi.

Nekada lektorske službe nije bilo, taj je posao obavljao urednik – ako ga je trebalo obaviti. Danas su prilike drugačije i lektori su i kao institucija potrebni, ali ipak lektora ne treba svaka knjiga, urednik prosuđuje koja ga treba

i on taj dio uredničke dužnosti ne može automatski prebaciti na lektorska leđa.

Potpisan lektor na knjizi znači da je on popravio što pravopisno i jezično nije bilo dobro i da on jamči za jezičnu pravilnost knjige. Taj potpis bi za neke kategorije kulturnih djelatnika bio paradoks ako već samo njihovo zvanje znači to jamstvo. Mislim da toj skupini pripadaju bez sumnje prevoditelji, književnici i filolozi materinskoga jezika.

Prevoditelji moraju poznavati jezik na koji prevode, inače nisu prevoditelji i ne mogu dobivati prijevode.

Književnici su umjetnici riječi i kamo će književnost dospjeti ako i književnici budu imali službene lektore.

Filolozi materinskoga jezika moraju poznavati jezik svoje struke jer za to jamči već njihova svjedodžba.

Pismena potvrda da nije tako, nijekanje je njihove biti.

Znam da je teorija jedno, a životna praksa drugo i zato želim reći nekoliko riječi o konkretnim primjerima.

Prije dvadesetak godina vidio sam na jednoj knjizi: *Preveo Tin Ujević, lektoro-*